

125811 - آیا روزهی کفارهی قسم در شوال جزو روزهی شش روز شوال به حساب می‌آید؟

سوال

سوالی دربارهی سوگند دارم؛ من به خداوند قسم یاد کرده بودم که به فلان مکان نروم اما یک هفته بعد به آنجا رفتم و تصمیم گرفتم سه روز روزهی کفارهی سوگند را در شش روز روزهی شوال بگیرم. آیا این روزه به عنوان کفارهی قسم به حساب می‌آید یا خیر؟ جزاکم الله خیرا.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

پیش از پاسخ به سوالات شما برادر گرامی باید دربارهی موارد مهمی که مربوط به این سوال است توضیح دهیم:

۱- اصل این است که شخص مسلمان سوگند خود را حفظ کند و هرجا و برای هر موردی که شایستهی قسم خوردن به نام الله نیست سوگند یاد نکند. الله متعال می‌فرماید:

وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ [مائده: ۸۹]

(و از سوگندهای خود محافظت کنید).

شیخ محمد بن صالح العثیمین - رحمه الله - می‌گوید:

اصل این است که زیاد قسم خوردن شایسته نیست، زیرا الله متعال می‌فرماید: **وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ**. یکی از علما در تفسیر این آیه می‌گوید: یعنی: زیاد سوگند یاد نکنید، که بی‌شک این بهتر و برای انسان کم‌خطرتر و باعث می‌شود چیزی بر عهده‌اش نماند.

الشرح الممتع (۱۱۷ / ۸۵).

۲- جایی که قسم خورده‌اید به آنجا نروید اگر جای حرامی است که رفتن به آن در شرع پروردگار جایز نیست، واجب است که به قسمت‌ان وفا کنید و به آنجا نروید، اما اگر رفتن به آن مکان واجب است مانند صله‌ی رحم یا زیارت یک خویشاوند،

واجب است که سوگندتان را بشکنید و اگر رفتن مستحب است شکستن قسم نیز مستحب است و اگر رفتن شما به آنجا مباح است بین چه کاری به خیر دنیا و آخرت شماست و به تقوای پروردگار نزدیکتر است و همان را انجام بده. یعنی اگر رفتن بهتر و به تقوای نزدیکتر است برو و کفاره‌ی سوگند را ادا کن وگرنه بر همان حال بمان.

از عبدالرحمن بن سمره روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **اگر سوگندی خوردی [که کاری انجام دهی یا ندهی] و دیدی غیر آن بهتر است همان که بهتر است را انجام بده [و سوگندت را بشکن] و کفاره‌ی سوگند را ادا کن.** به روایت بخاری (۶۳۴۳) و مسلم (۱۶۵۲).

از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت است که رسول خدا - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **هرکه سوگندی یاد کرد و سپس غیر آن را بهتر دید کفاره‌ی سوگندش را ادا کند و آنچه را بهتر است انجام دهد.** به روایت مسلم (۱۶۵۰).

در دایرة المعارف فقهی (۸ / ۶۳) آمده است:

برّ الیمین یعنی این که در سوگندش صادق باشد و آنچه را برایش قسم خورده انجام دهد. الله متعال می‌فرماید:

وَلَا تَنْفُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ [نحل: ۹۱]

(و سوگندهای خود را پس از استوار کردن آنها نشکنید با اینکه الله را بر خود ضامن قرار داده‌اید، زیرا الله آنچه را انجام می‌دهید می‌داند).

برّ یمین در مورد انجام کار واجب و برای ترک حرام، واجب است و در این حالت این سوگند یک طاعت است که باید به آن وفا شود و به آنچه در موردش قسم خورده پایبند بماند و زیر پا گذاشتن چنین قسمی حرام است.

اما اگر سوگند بخورد که کار واجبی را انجام ندهد یا مرتکب حرامی شود این سوگند بر معصیت است و باید آن را بشکند.

اگر به انجام یک کار مستحب سوگند یاد کند، مانند نماز یا روزه‌ی مستحب، در این صورت پایبند ماندن به سوگند مستحب است و مخالفت با آن مکروه.

و اگر سوگند به ترک کار مستحب بخورد سوگندش مکروه است و ماندن بر آن نیز مکروه، و سنت است که این سوگند را بشکند، و اگر بر کار مباحی سوگند یاد کند شکستن این سوگند نیز مباح است. رسول الله - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **اگر بر [کاری] سوگند یاد کردی و سپس بهتر از آن دیدی، آنچه را بهتر است انجام بده و سوگندت را کفاره بده.**

۳- تصمیمی که برای ادای سه روز روزه در برابر قسمی که خورده‌اید گرفته‌اید، جایز نیست مگر آنکه توانایی غذا دادن به ده بینوا یا لباس دادن به آنان را ندارید. زیرا کفاره‌ی قسم اینگونه است: غذا دادن به ده بینوا، یا لباس دادن به آنان، یا آزاد کردن یک برده. کسی که توانایی این موارد را ندارد باید سه روز روزه بگیرد زیرا الله تعالی می‌فرماید:

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده: ۸۹]

(الله شما را به برای سوگندهای بیهوده‌تان مؤاخذه نمی‌کند ولی به سوگندهایی که [از روی قصد] می‌خورید [و می‌شکنید] شما را بازخواست می‌کند و کفاره‌اش خوارک دادن به ده بینواست از غذاهای متوسطی که به خانواده‌ی خود می‌خورانید و یا پوشانیدن آنان یا آزاد کردن برده‌ای و کسی که [هیچ یک از اینها را] نیابد [باید] سه روز روزه بدارد. این است کفاره‌ی سوگندهای شما هنگامی که سوگند خوردید و سوگندهای خود را حفظ کنید. اینگونه الله آیات خود را برای شما بیان می‌کند باشد که شکرگزاری کنید).

مراجعه نمایید به سوال شماره‌ی (45676).

ثانیا:

اما درباره‌ی سؤالتان در مورد قرار دادن روزه‌ی کفاره‌ی سوگند در شوال و حساب کردن آن جزو روزه‌ی شش روز شوال که درباره‌ی فضیلت آن همراه با روزه‌ی رمضان وارد شده که مانند روزه‌ی فرض همه‌ی سال است، می‌گوییم: اگر شما به سبب عدم توانایی غذا یا لباس دادن به بینوایان باید سه روز روزه بگیرید، روزه‌ی شش روز شوال به عنوان روزه‌ی کفاره برای شما به حساب نمی‌آید و مشارکت نیت واجب و نیت مستحب جایز نیست. روزه‌ی کفاره‌ی قسم یک روزه‌ی مخصوص است با نیتی مستقل همانند روزه‌ی شش روز شوال، بنابراین سه روز روزه‌ی شما به عنوان کفاره‌ی سوگند جزو شش روز شوال به شمار نمی‌رود.

از علمای کمیسیون دائم پرسیده شد:

آیا روزه‌ی شش روز از شوال، و روزه‌ی عاشورا و روز عرفه می‌تواند به عنوان روزه‌ی [کفاره] سوگند باشد، حال آنکه شخص نمی‌تواند تعداد آن [سوگندهایی که شکسته] را تعیین کند؟

آنان چنین پاسخ دادند:

کفاره‌ی سوگند، آزاد کردن یک برده‌ی مسلمان، یا غذا دادن به ده بینوا، یا پوشاندن آنان است. اگر [توانایی] هیچی یک از

اینها را نیافتی، به جای هر سوگند سه روز روزه می‌گیری.

اما اینکه تعداد سوگندها را نمی‌دانی، واجب آن است که تلاش کنی تعداد تقریبی آن را به دست آوری و هر سوگندی که شکسته‌ای را کفاره دهی و این ان شاءالله برایت کافی است.

اما روزهی روز عاشوراء و عرفه و شش روز شوال نمی‌تواند جایگزین کفاره‌ی سوگند شود مگر آنکه نیت کند این روزه‌ها [فقط] برای کفاره است نه به عنوان روزهی مستحب.

شیخ عبدالعزیز بن باز، شیخ عبدالرزاق عقیفی، شیخ عبدالله بن غدیان.

فتاوی اللجنته الدائمة (۲۳ / ۳۷، ۳۸).

از شیخ محمد بن صالح بن العثیمین - رحمه الله - پرسیده شد:

خانمی پرسیده‌اید که ایشان سوگندی ادا کرده و می‌خواهد با سه روز روزه کفاره‌اش را ادا کند. آیا درست است که این سه روز را همراه با روزهی شش روز شوال به جای آورد به طوری که جمع روزه‌ها شش روز باشد؟

ایشان پاسخ دادند:

اولاً: برای کسی که سوگند خورده و سوگندش را شکسته جایز نیست که سه روز روزه بگیرد مگر آنکه غذا دادن به ده بینوا یا پوشاندن آنان یا آزاد کردن یک برده برایش امکان نداشته باشد؛ زیرا الله متعال می‌فرماید:

فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةٌ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ [مائده: ۸۹]

(و کفاره‌اش خوارک دادن به ده بینواست از غذاهای متوسطی که به خانواده‌ی خود می‌خورانید و یا پوشانیدن آنان یا آزاد کردن برده‌ای و کسی که [هیچ یک از اینها را] نیابد [باید] سه روز روزه بدارد. این است کفاره‌ی سوگندهای شما هنگامی که سوگند خوردید).

نزد بسیاری از عوام این مشهور است که کفاره‌ی شکستن روزه برای کسی که توانایی غذا دادن یا لباس دادن یا آزاد کردن برده را دارد یا ندارد، سه روز است که این اشتباه است، بلکه روزه گرفتن جایز نیست مگر آنکه شخص توانایی غذا دادن [یا پوشاندن] ده بینوا را نداشته باشد، یا بتواند اما بینوایی نیابد که در این صورت سه روز پی در پی روزه می‌گیرد.

سپس اگر سه روز روزه گرفتن برایش جایز باشد در این صورت جایز نیست که نیت شش روز شوال را هم داشته باشد زیرا

این دو، دو عبادت مستقل هستند و یکی به جای دیگری ادا نمی‌شود بلکه شش روز سوال را روزه می‌گیرد و سپس سه روز اضافه برآن شش روز [را به عنوان کفاره‌ی سوگند] روزه می‌شود.

فتاوی نور علی الدرب (۸۴ - ۸۵).

برای سه روز روزه‌ی کفاره‌ی سوگند شرط نیست که پی در پی باشد. پیشتر در پاسخ به سوال شماره‌ی (12700) به آن پرداخته‌ایم.

والله اعلم